

Naročnina mesečno 25 Din, za inozemstvo 40 Din — nedeljska izdaja celoletno 96 Din, za inozemstvo 120 Din

Uredništvo je v Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba 2050 — nočna 2996, 2994 in 2050

Izhaja vsak dan zjutraj, razen ponedeljka in dneva po prazniku

Ček. račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.349 za inzerate; Sarajevo št. 7563; Zagreb št. 39.011; Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitarjeva 6, telefon 2992

SCLOVENECE

Dokument

V času, ko je bolj nego kdaj prej potrebno, da se zaslisi avtoritativen glas v obrambo najvišjih idealov krščanske kulture, je papež po novi okoliščini zopet opozoril ves svet, kako se v svobodni državi Mehiki kršijo one temeljne pravice človeka, na katerih stoji stacija civilizirane družbe in ki si jih je demokratična Evropa priborila z največjimi žrtvami v boju zoper tiranstvo.

Zadnja papeževa okoliščina »Acerba animi« od 1. oktobra letos nas najprej spominja na borbo, ki jo mora voditi katoliško mehiško ljudstvo, že 15 let, to je, odkar se je končala svetovna vojna, za svobodo svoje vere in vesti zoper ateistično, z idejami boljševizma prežeto framazonstvo kliko, ki vlada to nesrečno deželo.

L. 1917. je bila namreč pod predsedstvom Carranze izglasovana v Mehiki ustava, ki je bila navidez naperjena proti inozemski duhovščini, ki je bila doma iz Španije, in proti cerkvenemu posestvu, ki pa se je v našem stoletju skrilo na najnujnejši eksistenčni minimum. V resnici pa zasleduje ta ustava težnjo, da bi se katoliška cerkev polagoma popolnoma izločila ne samo iz javnega življenja Mehike, ampak tudi iz srca njenih dosedanjih izpovedalcev. Motiv borbe, napovedane cerkvi mehiškega naroda, ne more biti nobeden drugi kakor ta, da se oslabi in odstrani najmočnejša moralna sila, ki more stati na poti diktaturi klik in strank, ki zadnja desetletja vladajo v Mehiki brez kontrole v interesu petrolejskih koncernov.

Ta ustava pa se ni izvajala, dokler ni prišel na oblast človek najsurovejšega tipa, Calles, ki je julija meseca 1926 izdal izvršilne zakone k ustavi. Popolnoma ignorirajoč neodvisno kanonično ustavo Cerkev in njen hierarhični red, je Calles podredil izvrševanje javnega bogoslužja nemogočim pogojem, popolnoma prepovedal bogoslužne ceremonije »izvenuradnega in tajnostnega značaja«, kakor da bi pomenilo na primer obhajanje bohnika v privatni hiši nekak zarotniški čin proti državi, dovolil vrstiti verske obrede samo omejenemu številu duhovnikov, ki bi jih brez obzira na škofo avtorizirala vlada sama, in popolnoma prepovedal vsak verski poduk v šolah.

Naravno je, da so te postavbe, ki niso skrivale svojega namena, da po znanem Voltairovem geslu uničijo Cerkev samo, izkale najodločnejši odpor Cerkev in mehiškega ljudstva. Ker Calles, ki si je postavil za zgled boljševiške diktatorije v Kremli, nikakor ni hotel odnehati, so mehiški škofje zapirali brez izjeme vse cerkve, tako da so se bogoslužje in vse verske funkcije sploh vršile izven cerkva tajno oziroma proti policijskim odredbam. Izkazalo se je, da je te vrste pasivni odpor pomenil najučinkovitejše sredstvo zoper tako brutalno in brezobzirno tiranijo. Vlada je cela tri leta na nezasičen način preganjala katoliški življenj v Mehiki, skušala zatreti najmanjši religiozni akt celo med stiri steni domače hiše, škofo izgnala, duhovnike zapirala, mnogo duhovnikov in laikov pa je umrlo mučeniško smrt od krogelj rabeljskih odredkov, in Cerkev je zapisala v svojo slavno zgodovino zopet cele strani najbolj junakaškega mučeništva. Ko je oblast uvidela, da nikakor ne more doseči svojih namenov in da se je katolištvo v borbi z najsišjim samo okreplilo, je Calles padel in njegov naslednik Portes Gil je julija 1929, torej točno po treh letih, sklenil s sveto stolico modus vivendi, ki je pomenil tiho ukinitve vseh onih določb ustave, ki so za Cerkev najbolj odlozne, tako da je katoliška hierarhija v Mehiki zopet lahko začela mirno in redno delovanje.

Ateistične sile, ki v sovrastvu zoper vse božanske, nadnaravne in religiozno-moralne vrednote ne poznajo nobenih meja, pa niso mirovale. Po zopetnem preteku treh let je framazonstvo zopet uveljavilo na verskem polju svoj vpliv v toliki meri, da je danes, ko po dveh letih predsedovanja Gilovega namestnika Ortiza Rubia Mehiko provizorično vlada general Rodriguez, modus vivendi s sveto stolico postal brezpomenben kos papirja. Ker je ta modus vivendi bil samo izraz takratnega razpoloženja vladajočih krogov, ki so uvideli brezuspešnost svoje borbe zoper silo cerkve, in ni formalno-pravno spreminjal ustave iz l. 1917., ki je parlament (hlapčevski vršilec volje vladajoče klikle, ni ukinil, zato se danes mehiška strankarska vlada ne smatra več vezano na sporazum, ki se je sklenil po angleškem načinu med gentilemani, kakor se pravi, ki vedno smatrajo, da človeka nišesar ne more rešiti obvez lojalnosti. Kaj takega ni mogoče pričakovati od vlade, ki je danes prišla zopet popolnoma pod vpliv zloglasnega Callesa. In zato vidimo, kakor nam papeževa okoliščina obširno slika, kako se je v Mehiki začela nova faza preganjanja katoliškega krščanstva.

Ker ustava prepoveda izvajanje protiverskih postav posameznim federativnim državam, ki jih je v Mehiki 29, se postopa proti katoliški cerkvi različno. Koder je na vladni masonski klikle, se skušajo prizadejati Cerkvi smrtni udarci z naredbami, ki pomenijo popolno negiranje vsake svobode. Najhujše orozje v rokah klikle je čl. 130 ustave, ki dovoljuje vsaki federalni vladi, da določa v vsaki državi število duhovnikov, ki smejo vršiti bogoslužje, to je, da duhovništvo točno kontingentira. Ta določba je sama na sebi pomeni kršenje večnih pravic Cerkve na eni in katoliškega ljudstva na drugi strani, ker nobena vlada nima pravice, da odreka tema faktorjema izključno pravico, da skrbita sama za svoje verske potrebe — tem bolj, ker je Cerkev od države v Mehiki popolnoma ločena in od nje za svoje vzdrževanje ne dobiva ničesar. Še večja pa je krivica, kakor poudarja papež Pij XI., če se ta določba izvaja tako, kakor ustava sama niti ne zahteva: da se namreč pri tem popolnoma ignorira cerkvena školijska oblast, tako da se duhovniki od posamez-

Pretiran pesimizem ni na mestu

Francoska zunanja politika aktivnejša

Pariz, 3. oktobra. (fr.) Za okoli poldne je napovedan prihod ministrskega predsednika, ki je včeraj v Vesoule imel na proslavi 30 letnice parlamentarnega dela g. Jeanneneya značilen govor. Edvard Herriot se trudi, da bi razpršil nevarna pesimizem, ki se je polastil javnega mnenja glede splošnega političnega in gospodarskega položaja. V tej težnji podpira Herriota skoro ves francoski tisk.

Herriot v Parizu — Neurath v Berlinu! Herriot je izjavil, da se bo vrnil v Zenevo na razorožitveno konferenco šele, ko bo njegova navzočnost tam res potrebna. zunanji minister Neurath je ponovno, in to po vseh posredovanjih angleškega zunanjega ministra Simona in g. Hendersona, odločno zavrnil predstavniki tiska, da ne bo Nemčija sodelovala na razorožitveni konferenci, dokler ji Francija in Anglija ne priznata popolne enakopravnosti glede oboroževanja.

V Parizu ne jemljejo tega spora tako tragično. Vsa francoska politika stremi zdaj za tem, da bi Nemčijo izolirala in bi ji potem lahko naprtila odgovornost za morebiten polom razorožitvene konference. Znana nota angleškega zunanjega ministra Johna Simona glede nemške zahteve po enakopravnosti je bila za Francijo brezdvomno velik uspeh, toda zdi se, da ni angleško javno mnenje v tem pogledu popolnoma na strani g. Simona in da smatra, da je angleška vlada s svojo noto, v kateri se je postavila preveč na juridično stališče versalske mirovne pogodbe, po nepotrebnem vzemirila nemško javno mnenje. Verjetno je, tako mislijo nekateri londonski dopisniki pariških listov, da se bo Anglija skušala pokazati v bodoče nekoliko bolj koncilijantno napram Nemčiji. Zato se francoska diplomacija zdaj zelo trudi, da bi našla močno zaslombo v Združenih državah. Sedanji trenutek bi bil zato zelo ugoden, ker pomeni zasedba Mandžurije za Severno Ameriko hud udarec in je ta pričela čutiti potrebo, da aktivno sodeluje pri evropskih zadevah in tako posredno okrepi tudi Zvezo narodov proti Japonski. Dejstvo je, da je prav z razorožitvenim predlogom ameriškega delegata Wilsona Amerika pokazala trdno voljo, da bi se še bolj odločno udeleževala pri reševanju evropskih problemov.

V tej zvezi je zanimiv članek, ki ga je priobčil list »Informations«, glasilo francoskih finančnih krogov, pod naslovom »Pretiran pesimizem«. Članek ob zaključku izrecno poudarja, da je Francija prav v smislu programa Združenih držav že znižala vojaške izdatke. Po njegovem mnenju tako hud pesimizem, kakršen se je polotil javnega mnenja po vsem svetu, ni na mestu. Gospodarska stiska je res velika in mednarodni dolгови pritiskajo na gospodarstvo šibkih držav; gospodarsko ravnanje je vojna razbila in do danes ga še ni bilo mogoče upostaviti. Toda kljub temu so se pojavili v Združenih državah in v Nemčiji znaki gospodarske obnove in gospodarskega zboljšanja. Nič ne de, da so bili ti znaki plod umetnih ukrepov: kajti dejstvo je, da bo mogoče narediti red v gospodarstvu edino z organiziranim delom. Mednarodni dogovori glede proizvodnje določenih surovin so prvi pogoj gospodarske obnove. Toda zagotoviti je treba prej sveto mir. Značilno je, da list ne vztraja na brezpogojni ohranitvi versalske mirovne pogodbe in trdi, da bo to pogodbno revidiral čas sam. Toda revizija se mora izvršiti sporazumno med narodi. Francija takih sporazumov ne zavira. List zaključuje, da se Francija ne bo dala izolirati s spretnimi manevri nemške zunanje politike.

Polom malih držav bi zadel tudi velike

Tudi glede konkretnih problemov, ki zadevajo predvsem manjše države, kažejo zapadne vesile čedalje več razumevanja, ker se vedno

bolj utrjuje prepričanje, da bi polom malih držav v srednji in takozvani vzhodni Evropi silno zadel tudi zapadne države. Izvajanja g. G. Bonnetu v odboru za evropsko zvezo v Zenevi, so napravila tudi na pariško javnost mogočen vtis. »Ni je države, je dejal g. Bonnet, ki bi bila dovolj velika in dovolj krepka, da bi zopet našla ravnesje, dokler bo 60 milijonov ljudi v sruču Evrope — pri tem je mislil na podonavske in balkanske države, — v rokah strašne gospodarske in finančne krize. Napačno bi bilo prepričanje, da je že vse s tem storjeno, ako damo v zadnji uri eni izmed teh držav majhno injekcijo, ki deluje samo nekaj časa. Vse delo za gospodarsko obnovo je treba postaviti na temelje solidarnosti.«

Delaisijev načrt za gospodarsko obnovo Podonavja

Odbor za evropsko zvezo se bo sestal šele decembra in Svetu Zveze narodov in njenim izvedencem je zdaj naloženo, da pripravijo konkretne predloge glede ustanovitve mednarodnega fonda za organizacijo proizvodnje in

razprodaje žita v srednji Evropi. Problem srednje in vzhodne Evrope ostane še dalje na dnevnem redu. Posebno Francija se na vso moč trudi, da bi vprašanje finančne in gospodarske obnove podonavskih držav čimprej rešila. Saj gre po večini za njene zaveznice. Njeni strokovnjaki so stalno na delu, da bi našli pot do rešitve. Rešiti je treba predvsem poljedelstvo. V tem pogledu je zanimiv načrt francoskega strokovnjaka Delaisija. Delaisi je ugotovil, da izvažajo podonavske zemlje okoli 12 milijonov pšenice in da v istem času baltičske dežele in Grčija potrebujejo skoro 12 milijonov žita. V resnici so te države v Podonavju kupile samo pol milijona žita, ostalo pa so si nabavile v Kanadi, Avstraliji in Južni Ameriki. Zato morajo podonavske države prodajati žito na zapadnih trgih, kjer jih toliko lažje pobija ameriška konkurenca. Ves problem obstoji v tem, da se omogoči podonavskim državam plasiranje žita v državah vzhodne Evrope, t. j. Finske, Estonije, Litve, Letске in Poljske. Delaisi je izdelal svoj načrt že v vseh podrobnostih; v glavnem se ta krije z zaključki konference v Streči.

Svetovna gospodarska konferenca bo v Londonu

Zeneva, 3. okt. (g.) Odbor Svetu Zveze narodov za organizacijo mednarodne gospodarske in finančne konference je danes opoldne pod predsedstvom angleškega zunanjega ministra sira Johna Simona sklenil, da se sestane pripravljalna komisija strokovnjakov v Zenevi dne 31. oktobra. Kot sedež svetovne gospodarske konference se je določil London, ni pa še določen datum za otvoritev konference. Domnevajo, da se bo sestala konferenca najbrž začetkom februarja. Razen ameriških Združenih držav, ki so že članica pripravljalnega odbora,

so povabljeni še Rusija, Brazilija, Egipt, Afganistan, Ekvador, Hedžas, Islandija in mesto Gdansk. Kot strokovnjaki Zveze narodov, ki jih ima po sklepih lausannske konference imenovati Svet Zveze narodov, je bilo označenih nastopnih šest članov: švicarski zvezni svetnik in šef finančnega departementa Musy, bivši češkoslovaški trgovinski minister Dvoracek, ravnatelj poljske državne banke Baranski, guverner finske državne banke Ryti, angleški gospodarski strokovnjak Nickel in bivši argentinski državni podtajnik Priebitsch.

Konferenca Male antante

Skupna izjava podčrtava medsebojno edinost

Zeneva, 3. okt. (g.) Danes med 1 in 3 popoldne je bila konferenca ministrov male antante, katere so se udeležili Jevtič, dr. Beneš in Madgearu. Konferenci je predsedoval dr. Jevtič. Ministri so razpravljali o mednarodnih vprašanjih, ki so prišla na dnevni red na zadnjem sestanku ministrov male antante v Belgradu. Ministri so ugotovili popolno enakost naziranj v pogledu zveze držav z ozirom na vprašanja mednarodnopolitičnega značaja. Mednarodnopolitični krogi podčrtavajo, da je mala antanta najbolj solidna mednarodna politična organizacija in sigurno najbolj zanesljiv čuvár miru, rada in teritorialnega statusa v Srednji Evropi. Ta organizacija je stvarna in močna ter stoji nad osebnimi momentami. V času nezaupanja in splošne krize je edino doslednost male antante ostala nedotaknjena in neomajna. Zaradi tega morajo odpasti vsi

prejšnji napadi proti njej, ki so prihajali s strani interesiranih krogov. Krogi, ki so iskreni prijatelji Zvezé narodov, podčrtavajo dvojni pomen male antante danes, ko je najbolj zanesljiva zaveznica Zveze narodov v centru Evrope skupno s Poljsko. Ko je bila konferenca končana, so izšli ministri naslednji komuniké: »Šefi delegacij male antante na 13. skupščini Zveze narodov gg. Madgearu, romunski trgovinski minister, dr. Beneš, češkoslovaški zunanji minister, in dr. Jevtič, jugoslovanski zunanji minister, so se sestali danes k sebi pod predsedstvom g. Jevtiča in proučili splošen politični položaj in razne probleme, ki so na dnevnem redu. Ministri so ponovno z zadovoljstvom ugotovili identičnost njihovih stališč in določili smernice, ki jih bodo zastopali pri diskusiji teh problemov.«

Kulturni boj v Mehiki

Mexico, 3. okt. (A.A.) Ker je papež izdal encikliko, v kateri primerja položaj katoliške cerkve v Mehiki s preganjanji katolištva v sovjetski Rusiji, in v kateri papež poziva katoličane v Mehiki, naj se združijo v katoliški akciji, je predsednik republike Rodriguez razglasil, da bo dal zapreti vse katoliške cerkve, če se bo duhovščina ravnala po navodilih papežev enciklike.

Dunajska vremenska napoved: Izpremenljivo, včasih dež, hladneje.

Zagrebska vremenska napoved. Pretežno oblačno z nevihtami. Temperatura bo ostala relativno nizka. Vetrovno.

Italijanska bojna odredba proti nemškemu uvozu

Berlin, 3. okt. (g.) Nemška kontingentna politika je sedaj povzročila italijanske protiodredbe, katerih so se že naprej bali. Za uvoz nemškega blaga v Italijo se sme porabljeni samo oni denar, ki leži v Italiji v zaprtih kontih. Če pa ni zaprtih kontov, dodeljuje italijanska vlada samo 25% devizne potrebe iz lanskega leta. Ta italijanska odredba je predvsem odgovor na to, da je Nemčija odpovedala devizni dogovor, ki je obstojal za prehodni čas, dokler ne stopijo v veljavo kontingenti. Italijanska odredba je nedvomno in izrazito bojna odredba proti nemški politiki kontingentiranja. Nemški poslanik v Rimu je stopil v stike z italijansko vlado, da se začne tozadevna pogajanja.

Romunske finance morajo pod kuratelo

Bukarest, 3. okt. (g.) Romunska vlada je dobila iz Zeneve obvestilo, da so strokovnjaki finančne komisije Zveze narodov postavili sledeče zahteve: 1. inozemska kontrola za romunsko finančno ministristvo, 2. vse državne plače se morajo znižati za 15 odstotkov, 3. prometni davek se mora podvojiti.

Kaj je zahteval Hitler

Berlin, 3. okt. (g.) List »Stahlhelmet«, ki je v tesnih zvezah z državno vlado, objavlja danes senzacionalno odkritje. List poroča, da Hitler pri pogajanjih, ki so se vršila sredi avgusta s pooblaščenec Hindenburga, ni zahteval samo za sebe mesto državnega kanclerja, temveč je razen tega tudi zahteval, da se prej, preden on prevzame mesto državnega kanclerja, da njegovim napadalnim oddelkom ulica na razpolago za tri dni, pri čemer se mora državna sila umakniti. Levičarski listi ugotavljajo, da je torej narodno-socialistična stranka v oficijelnih pogajanjih z vlado zahtevala zase pravico, da sme vršiti tri dni na ulici svoj teror. List pozivlje državno vlado, da se izjavi o tej vesti »Stahlhelmet«.

II. mednarodni kat. shod v Berlinu

„Katoličani vseh dežel — združite se!“

V Berlinu, 1. oktobra.

Doslej sta bila dva mednarodna katoliška shoda: prvi v Leutesdorfu ob Remu, letos pa v Berlinu. Oba sta se izvršila vlepovoljno.

Drugi je napravil velik korak naprej k uresničenju ideje o združenju vseh katoličanov. Ni bil še svetovno znan, a vsi nemški listi so pisali o njem. Da se je vršil v Berlinu, je vzrok ta, ker so berlinski katoličani posebno zgledni in ker je berlinski škof dr. Kristijan Schreiber sprejel protektorat nad njim. Glavni vzrok je pa ta, ker je »Johannesbunde«, družba za spreobračanje belih poganov, otvorila v Berlinu vlikarsko hišo, ki naj služi kot dom vseh zgubljenih, brezdomcev, blodečih, strehe, kruha, sveta, tolažbe in pomoči potrebnih. Ta dom je bil prvi dan shoda, v nedeljo 28. avgusta, s kapelo vred, ki je v hiši, slovesno blagoslovljen, blagoslovil ga je — vsled škofove bolehnosti — prost in generalni vikar berlinski dr. Pavel Steinmann.

Zvečer istega dne je bila v velikanski, krasno opremljeni dvorani Filharmonije svečana proslava Kristusa-Kralja. Ogromna dvorana je bila polna. Škof Schreiber je močno bolan, prišel je ravno iz zdravilišča, pa dasi še zelo slaboten, je vendar napravil Berlincem in vsem udeležencem veselje, da je postal shod s svojo navzočnostjo. Škof Schreiber je eden najodličnejših cerkvenih knezov Nemčije, duhovitihih potez v obrazu, osebo sama ljubeznivost in velik ljubljene svojih škofljanov. Pozdravljanje ob prihodu in še bolj ob odhodu njegovem se ni hotelo poleči. In dasi bi se moral varovati — saj je samo zato zbolel, ker se je pregal — je imel vendar dolg ognjevit prednasov govor. S posebnim poudarkom je izrekel — žal, da so mi besede ušle že iz spomina — naročilo Nemcem, da morajo gojiti narodno pravičnost in miroljubnost do vseh narodov. — Slavnostni govor je imel dr. Frid. Mack, kanonik iz Luksemburga, mož fine vnanosti in nastopa, bogonarjen govornik velikega sloga. Govorili so še zastopniki katoliških mož, žena in mladeničev. V imenu moč bivši kancler dr. Marx. Tri pevske točke, ki so ob spremljanju ogromnih orgel obrobile govor, so bile veličastne kompozicije, da je bil največji užitek poslušati: Gospod, Gospod naš, kako veličastno je tvoje ime po vsji zemlji!... Bil je krasen večer.

Prihodnje dni: v ponedeljek, torek in sredo so bila zborovanja v manjši, a še vedno veliki, Beethovnovi, dvorani iste palače. Prvi je govoril dr. Maksimilian Kaller, škof ermlandski (bivši župnik v Berlinu; izdal je obširno knjigo: Unser Laienapostolat in St. Michael in Berlin) o katoliški akciji in podal o njej tako precizno sliko, kakor si jo je le želeli množice. — Za njim je dr. Konrad Algemissen od Volksvereins in München-Gladbachu v poldrugournem govoru pokazal propagando, meide in nevarnost boljševiškega brezboštva; obenem tudi povedal, kako se v Nemčiji bje bilo proti brezboštva, da se zastopniki drugih narodov hodijo v M. Gladbach tudi tega učit. — Za tem pa je govoril ruski vseuč. profesor Ivan Pusino o »upanju Rusije«, pri čemer je podal precej optimistično — Algemissen je rekel, da preoptimiistično — prognozo ruske bodočnosti. Prof. Pusino, ki so ga nazočji poslušali s posebnim zanimanjem, živi v siromasnih razmerah v Berlinu; udeležuje se tudi velegrajskih shodov za unijo. Dvakrat mi je topla priročal in naročil, naj izročim njegov pozdrav dr. Grivcu, ki mu ga najboljšje kar tem potom pošljem. Nato so nastopali s svojimi referati zastopniki

raznih drugih dežel. Bilo je zastopanih dvanajst dežel ali narodnosti: poleg Nemčije Poljska, Rusija, Češka, Jugoslavija, Avstrija, Francija, Belgija, Holandija, Anglija, Italija, Luksemburška, Referati so bili temeljiti; govorniki so povedali silno veliko lepega in spodbudnega iz katoliškega življenja svojih dežel, zlasti oni iz Poljske, Holandije, Belgije in Angleske. Da ste to slišali, bi se bili prepričali, kako živahna je katoliška akcija po mnogih deželah. Vzbuja se resnično prava pomlad verskega življenja po Evropi. Vzpodbuda in opomin tudi za nas, da se dvignemo iz nekeke letargije in mrtvila, ki vlada pri nas. Katoliška akcija, kje pa št! — Vsi ti govori so prava zakladnica namkov o modernem dušnem pastirstvu in lajskem apostolatu. Obljubljeno je, da prinese »Bogoslovni vestnik« izpod drugega peresa obširnejše poročilo o bogati vsebini teh govorov. — Sicer pa izide tiskano poročilo o vsem shodu z vsemi govori; dobilo se bo tudi v naši Jugoslovanski knjižarni in sme se reči, da se ga izplača kupiti in prečitati. Poročilo o prvem shodu, enako vsebine polno, je, žal, že poslo.

Jugoslavijo smo zastopali štirje možje. In smem reči, da smo jo vsi skupaj čisto čedno zastopali; še nekoliko pozornosti smo vzbujali, češ, glej no, kakšne fest fante nam pošlje Jugoslavija v Berlin!... Naš govornik je v svojem govoru »Katoličani vseh dežel« — združite se! najprej na kratko predstavil svojo domovino: Smo iz Slovenije, ki je veljala v Avstriji vedno kot dobra katoliška dežela in je zdaj v Jugoslaviji še tudi. Nočem reči, da smo ravno najbolj pobožni ljudje na svetu, gotovo pa je, da v nobeni deželi na svetu ne vidite toliko cerkva in cerkvice, zlasti po visokih hribih in nižjih gričih, kakor pri nas. Ako ne verjamete, ste vlnjudo povabljeni, da si pridete enkrat pogledat, če se to ujema! Gospod Czeloth pa, direktor Kreuzbunda tukaj v Berlinu, ki je bil pozimi pri nas na protikoholnem kongresu, mi je po svojem povratku v Berlin pisal nazaj v Ljubljano: Na vsem svojem dolgem potu po Avstriji, Češki, Ogrski in Jugoslaviji sem opazil, da je slovenski katolicizem izmed vseh najbolj aktiven. Mi pripravljamo tudi še misijonarje za Rusijo, kadar bodo vrata v Rusijo zopet odprta, — ker je naš jezik precej podoben ruskemu.

Vsi udeleženci, in tudi mi smo bili polni zadovoljstva z našim shodom. Odhod smo jo ubrali naravnost v Essen, kjer se je pričel prav isti dan nemški katoliški shod, ko se je mednarodni končal. Tu smo zopet gledali čuda katoliškega življenja in navdušenja. Iz Essena pa so odšli moji dobri in ljubi potni tovaršji preko Kölna, Leutesdorfa in Schönstaftha po Remu nazaj proti Jugoslaviji. Krasna vožnja! Veliko lepega, veselpodbudnega, povzdigujočega smo na tem potu videli in slišali. Lahko vam je žal, da niste bili zraven!...

Prihodnji mednarodni katoliški shod bo takoj prihodnje leto — najbrž v Mainz. A zopet v večjem slogu kakor je bil berlinski. Četrty bo potem prekoračil meje nemške dežele. V Berlinu se je osnoval iz govornikov na shodu mednarodni odbor za prireditve teh shodov. Vsak teh odbornikov pa ima nalogo zasnovati v svoji deželi narodni odbor za prireditve mednarodnih katoliških shodov. Tudi pri nas ga moramo imeti!

Kle »Katoličani vseh dežel, združite se! ne sme več utihniti, dokler se ne uresniči! Prav je, da tudi naš mali narod kar največ pripomore k uresničenju te tako velike in krasne ideje, da si katoliško srce višje in lepše želeli ne more!...

Gandhizem narašča

Gandhi ne sme občevali s svetom - Hltre angleške vojaške priprave

Bombay, 3. okt. Gandhi, figar glas je v zadnjih tednih žel širim svetom, mora zdaj molčati; tako je namreč sklenila vlada, ki mu je prepovedala vsak stik z zunanjim svetom. Vlada se namreč boji, da ne bi Gandhi podpiral gibanja za pasivno resistenco, ki je zadnji teden o priliki svečanosti na čast Gandhijevemu rojstnemu dnevu posebno naraščalo. Takrat je morala vlada celo mnogo ljudi aretirati, ker so javno demonstrirali.

Gandhijev post je več Indov pripravil do tega, da so tudi oni iz simpatije do njega stopili v gladovno stavko. Pri tem je prišlo do tragedije: neki Indijec iz Bombaya, ki se je že nekaj dni postil, se je odločil, da si s strupom konča življenje, ter zapustil pismo, v katerem izraža upanje, naj bi njegova smrt odkupila grehe sveta.

Gandhijev stanje se obrača na boljše in se je že tudi nekoliko zredil.

V političnih krogih ne izključujejo možnosti, da bi Gandhi vnovič stopil v gladovno stavko, da s tem onemogoči vladi, da bi vstavela svoje izredne

odredbe v trajno indijsko zakonodajo, s čimer bi v kralji zatrla vsako obnovo gandhističnega gibanja.

Bengalija je zdaj pravcaro vojaško taborišče. Vlada z vsa naglico pošilja tja čete, da prepreči revolucionarno gibanje.

Neki angleški list v Kalkuti predlaga, naj bi vlada izpustila Gandhija in porabila njegov vpliv za to, da obrzda gibanje ekstremnih revolucionarjev, ki napovedujejo vseprek atentate na britanske podanike obeh spolov. Indijski listi se z redkimi izjemami vzdržujejo vsake obsodbe političnih umorov.

Indijski podkralj namerava svoje bivanje v Pooni podaljšati, da se eventualno sestane z Gandhijem.

Policija je odkrila brezlično postajo kongresa in v zvezi s tem aretirala štiri osebe. Visoko sodišče, ki je poslušalo to poslajo, se je namreč preprčalo, da služi samo v propagandne namene Gandhijevemu gibanju.

dovini DN. S tem je po zaslugi poplačano veliko delo, ki ga je opravila kraljevina Irak s tem, da je uredila svojo politično ustavo in rešila velike probleme, ki so se ji postavili na pot. Politis je v imenu DN izjavil zadoščenje, da bo poslej tudi arabski rod sodeloval z drugimi narodi. Nato pa je izrazil Veliki Britaniji kot bivši mandatarni državi hvalaznico mednarodnega občestva za delo, ki ga bo izvršila v korist Iraka.

Politisu se je zahvalil voditelj iraške delegacije Nuri-paša, ki je izjavil, da je edina želja Iraka ohraniti kar najpriskrnejše odnose s sosedi in sodelovati v Društvu narodov za mir in splošno blagostanje.

Anglija skrči svoje brodovje v Sredozemlju

London, 3. oktobra. Z. Sotrudnik »Daily Telegraph« tuje, da pripravlja angleška vlada obsežne spremembe v sedanjih disklokaciji britanske mornarice. Po tem načrtu bodo linijske ladje domačega in sredozemskega brodovja združene v domačih vodah. Sredozemsko brodovje bo zaradi tega v bodoče sestavljeno samo iz križark, rušilev in podmornic ter nekaj ladij za letala in matičnih ladij. Britanska admiraliteta stoji na stališču, da je potrebno znižati tonažo vseh ladijskih tipov ter da se mora polagati večjo važnost na njihovo borbeno sposobnost. Isti dopisnik javlja, da se bo ta reforma izvedla v prvi vrsti s sodelovanjem dominonov, nakar so že v Ottawu pristale Kanada, Avstralija in Nova Zelandija. Vzrok reforme je isti kakor neposredno po vojni. Tedaj so mislili, da se pomorske sile stabilizirane, toda s časom je britanska mornarica znižala svoje brodovje, med tem ko so ga druge države uvrstile. Pred desetimi leti je bila glavna pozornost posvečena Tihemu oceanu, danes pa je zopet postalo važno vprašanje obrambe domače obale.

Sklepi kongresa Zveze mest

Skopje, 3. oktobra. I. Kongres Zveze mest je sprejel večerj sledeče resolucije: 1. Skupščina Zveze mest je v celoti sprejela predlog, ki ga je izdelal poslovni odbor Zveze mest glede novega zakona o mestih ter ga poslal v razmotrivanje kraljevski vladi. 2. Skupščina Zveze mest stoji na stališču, da se bodo mogla mesta pravilno razvijati šele tedaj, ako jim bo dal novi zakon o mestih napredno in široko samoupravo. Sprejetje takega zakona ne zahtevajo samo njihovi vitalni interesi, ampak tudi interesi države same. Ker pa so mesta v državi navadno žarišče vsega kulturnega, ekonomskega in političnega napredka, naglašja Zveza, da je nujno potrebno, da se tak zakon čim prej sprejme, da se z njim omogoči še večje delovanje posameznih mest v tej smeri. 3. Iz istih vzrokov predlaga Zveza, da se v najkrajšem času sprejme moderni zakon o komunalnih financah. 4. Vse do tedaj, dokler ne bo še sprejet

Ivan Cankar: Za narodov blagor

(Otvorilvena predstava v marib. gledališču.)

V Cankarju je bilo veliko političnega bistva in določno usmerjene politične miselnosti; zato je po zgledu velikih svojih vzornikov v svetovni literaturi prehajal tudi na politična tla in obdeloval naše ledanje politično življenje in pehanje z neverjetno bistro, kritično dojetnostjo, jedko persiflazo, pa tudi neprikrito lendenčnostjo. Najmočnejše njegove politične izpovedi in kritike pa podajajo njegova dramatična dela, prvenstveno »Za narodov blagor«. »Kralj na Betajnovi« in »Hlapci«; ta tri njegova dela se morda ločujejo po okoliščinah, vrstinih stranskih motivih, očitnem poglavljanju in stopnjevanju dramatičnih elementov od dela do dela, vse jasnejšem seciranju slovenske politične družbe (advokacije, bogataš ter fabrikant Kanton, slovensko učiteljstvo) in drugih priznakih; toda refren in smisel je eden ter isti: iz ozadja gnilih in lomečih se političnih razmer vstajajo množice zaničevanih in zapostavljenih. Znanilec novega političnega elementa, ki gre sporedno z razmahom industrije na slovenskih tleh in porajanjem proletarske zavesti, je sedaj žurnalista Škuka (Za narodov blagor), sedaj propadli študent Mniks (Kralj na Betajnovi), sedaj zopet učitelj Jerman (Hlapci). Ob 31. obletnici izliza štirideske komedije »Za narodov blagor« se je spodobilo, da otvorimo letošnjo gledališko sezono z uprizoritvijo tega dela, ki ga je sicer Cankar označil kot komedijo, ki pa skriva v sebi folko prvih ostre satire, žolčnosti in paradije, da bi po jedru stvari delo zaslužilo morda še preje označbo politične satire ali tragikomedije. Gledališče »Za narodov blagor« je tisti žudoviti in čarobni eliksir, ki se ga poslužuje vse v razpravah in govoritvah, rodoljubski pretehtanosti politične borbe od obeh veljakov dr. Grozda in dr. Grudna pa do Mrmo-ljevke, vnele glasnice in klakarice narodnih koristi in slovenske vzajemnosti. V razdoru med slovenskima velmožama in rodoljuboma dr. Grozdom in dr. Grudnom se do neznanosti zastruplja ozračje s spletkami na vse strani, anubujenjem miroljubnega in bolj ženskarkega nego politično usmerjenega petičnika pl. Gornika ter psovanjem na vse prelepe, dokler ne razbije množica, ki jo vodi žurnalista Škuka, šip na hiši obeh veljakov, ki se končno združita v boju proti nevarnemu skupnemu političnemu sovraštvi. Je pa v vsem tem odlično zagrabljenem prikazu toliko svežine, širokosti in slulene bodočnosti, da bo to Cankarjevo delo še precej dolgo in precej živelo na našem odru. Velika prednost tega dela je ravno pred vsemi drugimi Cankarjevimi odeskimi deli ravno v tem, da nosi na sebi poleg sledov neke določne naše politične dobe vendarle tudi pečat neke občosi in splošnosti ter prenosljivosti tudi na neslovenska tla.

Uprizoritev dela je visela na našem prvem dramskem režiserju J. Koviču. Veliko tuhta J. Kovič, tako da se je priboril v znatilen stil režijskega ustvarjanja. Ta njegov stil je zmes realističnih, simbolističnih in ekspresionističnih metod, ki jih je uveljavil tudi pri sobotni premijeri. Pri tako nesporo realističnem okolju kakor tukaj pa brzokone ta način režije ni pravilen. Tudi je bilo opaziti, da je toplot pustil J. Kovič posameznikom, ki so nastopali, precejšnje možnosti samostojnega oblikovanja in podajanja, tako da gredo nekateri viški na njihov rovač. V splošnem pa je treba vendarle pribiti, da je režiser dal uprizoritvi veliko svojega. Dogajanje v sledečih si dejanjih simbolizirajo vrste se slike na štirioglatem stebri v sredini (rodoljub v fraku, ženska, s puščico prestreljen stebel ideje in grozeče stisnjena pest masčevalca). Odlična poteza J. Kovičeva je, da si ne nalaga, kadar režira, nobenih večjih nalog kot nosilec vidnejših vlog, tako da se lahko docela osredotoči v problem režijskih dolžnosti. Tudi toplot si je izbral epizodnejše nastopajočega občinskega svetnika Klandra, ki ga je v gibih, mimiki in zlasti nočnji nar-kantno podčrtal.

Pavle Kovič in Pavel Rasberger sta bila v obeh polih tega političnega vrveža in meteža. Prvi kot dr. Grozd, drugi kot dr. Gruden. Pavle Kovičev Grozd kantorski robusten, silak in brezobzren, Rasbergerjev Gruden mirnejši, zato pa dosledno na rodoljubarski liniji. Sredi med obema tema poloma pa balansira pl. Gornik, ki mu je dal Edo Grom podoba vzornega patricija in aristokracije. Med ženskimi vlogami sta imeli najhvalejnejši posel Starčeva kot Grudnovka, ki je umela poudariti značilno posebnost tega politično sila aktivnega in v to politično kovarstvo odlično posegajočega ženčeta, ter Dragutinovičeva kot Mrmo-ljevka, ki ji je Cankar nadel spodbudno nalogo propovednice narodne sloge, narodnih koristi in slovenske vzajemnosti. Pa tudi Kraljeva (Grozdoma nečakinja Matilda) in Zakrajškova (Grozdoma soproga) sta svojima vlogama posvetili vso brigo in pažnjo. Sorodno posredovalno nalogo kakor Mrmo-ljevka ima tudi profesor Kremžar, ki je v Furjanovem proforskem liku zaživel v živi pestrosti. Nakrstov jurist Kadivec se je rušil v izbruhih ljubosumja. Tovornik je mojster v maski, kar je dokazal tudi toplot kot literat Sratka. Tudi Gorinšek si ni mogel izbrati primernejše maske, ki naj bi razodevala rodoljubarsko gorečnost in neoporečnost tako zaslužnega občinskega politika kakor je Jožef Mermolja. Potem so nastopili še Harasovič v vlogi poeta Stebelca, Savinova kot hišna pri Grudnovi, Blaž kot prvi občinski svetnik, Wilhelm Albert (Gornikov sluga Peter) in Franc Standerker (slabo oblečen mlad človek). V viške ustvarjanja pa se je popel Skrbineček v vlogi žurnalista Škuka; bilo je živahnosti, temperamenta in zanosa v tem škuži. Ta živa, smiselno in globoko dojeta kroaacija je bila živahno pričevanje Skrbinečkove prizadevanosti, temeljitosti, podrobnosti izgrajenosti in fine prodornosti v to krepko izrisano Cankarjevo podobo. Naj-

tak zakon, je potrebno, da ostanejo v veljavi vsi dosedanja mestni dohodki, predvsem dohodki trošarin, ki naj ostanejo najmanj na dosedanja višini. Mestnim občinam naj se ne na-partijo nobena nova bremena. Zato naj se za prihodnje leto odloži izvršitev zakona o javnih bolnišnicah, v kolikor tangira mestne občine, predvsem kar se tiče prispevkov, ki jih morajo dajati mestne občine za vzdrževanje teh bolnišnic, in končno, da naj se vse mestne nabave za socialne, sanitetne, gasilske in ostale svrhe ne obdavičijo kakor drugo luksuzno blago. 5. Zveza mest predlaga, da naj se čimprej izdela in sprejme enotni zakon o gasilcih. 6. Radi važnosti vprašanja elektrifikacije države naproša Zveza kraljevsko vlado, naj čimprej sprejme tak zakon, ker se vedno bolj množe slučajji, ko skuša domači, pa tudi tuji kapital izkoristiti v tem pogledu neurejeno stanje v državi, in sicer povečini na škodo mestnih občin.

silnejši vtis je zapustila vzrizoritev v sceni, ko se Škuka poslavlja v novo življenje. »Za narodov blagor« je še vedno aktualna stvar; zato jo bodo Mariborčani še vedno živahno aklamirali kakor ob sobotni premijeri.

Carlo Goldoni: Zvedave žene

V nedeljo zvečer je bila premijera Goldonijeva trodejske komedije »Zvedave žene«. Komedija, prirejena v šestih slikah, se razpleta in podaja po načinu italijanske komedije »dell'arte«. Po svojem bistvu je ta tip komedije prehod od komedije k opereti. Sledeča si dejanja se napovedujejo po nastopajočih, vpleteni so tudi skupinski nastopi, scenerija se spreminja ob odprtem odru, na katerem svirajo godci neke viže v stilu celotnega komedijskega oboževlja. »Zvedave žene« so tipična C. Goldonijeva komedija v vrsti še 149 drugih njegovih oderskih del, v katerih se kaže Goldonijeva prizadevanje, da spodrine intrigo v igri in postavi namesto nje karakterno komedijo. Kakor števila druga njegova dela ima tudi komedija »Zvedave žene« italijanski pečat; v njej se razodeva izredno ostro opazovanje življenja, spontana komika, lahkolnost in enostavnost v zapletku in razpletu. Dejanje »Zvedavih žene« se vrši v Bologni; Goldoni je brez dvoma vzel tučaj snov iz svoje dobe (1707 do 1793), ki pa je po svojem bistvu nadčasovna, ker zaveda latentno slabost nežnega spola: zvedavost, radovednost, mirbeos, ki ga Goldoni v tej komediji tira do pretiranih in grotesknih meja. Dve ženi, Beatrice in Eleonora, nevesta Rosaura in hišna Corallina si do neskončnosti belijo glave, kaj delajo možje, ko se zbirajo v »družbi čestitih mož« v hiši samca in sovraznika žensk trgovca Pantalona Bisognosija. Končno se do neznansko radovednim ženštelom vendar posreči, da se prilijotupijo v Pantalonovo hišo in se prepričajo o brezsmiselnosti šarenih in tajinstvenih govorik, ki so se raznesle po Bologni v zvezi s shajanjem veljav-nih mož v Pantalonovi hiši, kjer se goji izključno družabnost in prijateljstvo. Komedijo je režiral Jože Kovič in jo tudi prevedel; prevod motijo nekateri vulgarizmi. Vsi sodelujoči so se potrudili, da izlove stvar čim večji oderski učinek. Nastopili so: Zakrajškova (Beatrice), Kraljeva (Rosaura), Starčeva (Eleonora), Savinova (Corallina), P. Kovič (Ottavio), R. Nakrst (Florindo), Furjan (Leio), Tovornik (Leandro), Gorinšek (Flaminio), Grom (Pantalone), Jože Kovič (Brighella), Harasovič (Arlecchino) in Blaž (sluga pri Ottaviju). Zamisel opreme, scenerije in nošnje je v skladu z dobo nastanala.

Nenadna smrt rektorja zagrebske univerze

Zagreb, 3. okt. Danes depoldne okoli 9 je nenadoma umrl rektor zagrebske univerze dr. Josip Belobrk. Dr. Belobrk je prišel malo pred 9 na kliniko, da prisostvuje slovesni otvoritvi ortopedskega kongresa. Pred kongresom se je dr. Belobrk razgovarjal s z nekaterimi udeleženci kongresa o razvoju znanosti in o ortopediji. Nenadoma pa ga je zadela srčna kap in je umrl. Rektor dr. Josip Belobrk je bil rojen 12. marca 1879 v Prugovcu pri Djurdjevcu v Podravini. Srednjo šolo je dokončal v Bjelovaru. V Zagrebu pa je dovršil pravne študije. Rektor zagrebske univerze je postal 1. 1928.

Učiteljske premostitve

Beograd, 3. oktobra. I. Premeščeni so sledeči učitelji in učiteljice: Kovachić Ivan, šol. upravitelj, iz Lzaka na Krko, Medved Stana iz Senovega v Krško, Janković Bratislav iz Viča v Ljubljano, Seliskar Anton iz Krškega v Ljubljano, Južner Gustav iz Črnomlja v Novo mesto, Štefanič Jakob v Ovčjak, Strbene Ana iz Črnomlja v Novo mesto, Čuček Mira iz Nove cerkve v Ljubno, Herjan Barica iz Celja v Slov. Bistrici, Est Mara iz Šiške v Ljubljano, Lendovešek Ljuba iz Zagorja v Skofjo Loko, Lamprejt Fortunat iz Borovnice v Ljubljano, Kuralt Antonija iz Predlova v Krize, Mlekuž Veloslav iz Viča v Ljubljano, Mervič Jožica iz Ribnice v Novo mesto, Musar Franc iz Šmarja v Zidani most, Mihler Ivan z Vrhnike v Ljubljano, Pucelj Angela iz Krke v Senovo, Podbrešek Alojzja iz Trbovelj v Vodicke, Črnigaj Slavko iz Stopere v Store, Cander Martin iz Dola v Hlarsnik, Cimbah Viljem iz Trebnjega v Primskovo. — V 9. polož. skupino je napredovala Lavrin Katarina, učiteljica v Radenci.

Strel iz revolverja

Vitanje, 3. oktobra.

Krojaški vajenec Alojz Kovše iz Breznja, uslužben pri tukajšnjemu krojaškem mojstru Ferdinandu Lewa je bil v nedeljo dne 2. t. m. v Konjicah oprošen ter postal krojaški pomočnik. Ko se je zvečer nekako ob 9 peljal na svojem kolesu iz Vitanja v četiri ure od trga nahajajočo se Slaper-nikovo gostilno z namenom, da bi v krogu svojih prijateljev zaključil ta zanj pomembni dan, je srečal na cesti dva kolesarja, ki sta vozila proti Vitanju. Bila sta to neki čevljarski mojster F. K. iz Vitanja ter krojašni pomočnik M. S. Ker je eden od njiju vozil napačno po levi strani ceste, je zadel v nasprotni smeri vozečega Kovšeta. Radi tega karambola je nastal med kolesarji preprič, ki se je pa kmalu poleglet in so vsi trije nadaljevali svojo pot. Črez kake pol ure sta se pa onadva vrnila iz Vitanja ter se oglasila v Slapernikovi gostilni. Ko je pa nekako ob pol 10 zvečer zapustil to gostilno Alojz Kovše, prišel je za njim na cesto K. poleglet iz žepa revolver ter oddal strel, ki je Kovšeta prodir v pljuča, kjer je krogla ostala. Ranjenca je se tekom noči prepljal vitanjski avtobus v bolniš-nico v Celje, toda je malo upanja, da bi okrevail. K. se je takoj po dejanju na svojem kolesu neznanu kam odpeljal ter ga domače orožništvo, ki ga je iskalo celo noč, ni moglo izslediti.

Obupen položaj na potresnem ozemlju

Atene, 3. okt. Ig. Do sestanka novega parlamenta dne 25. oktobra bo Venizelosova vlada vodila državne posle dalje. Predsednik republike Zaimis upa, da bo do tedaj mogel pregovoriti voditelja rojalistov Caidaris, da bo podal zadovoljivo izjavo o državnih obliki.

Atene, 3. okt. Ig. V nedeljo so novi potresni sunki v severovzhodni smeri zopet hudo poškodovali mnogo vasi. Vas Ormilija je popolnoma porušena. Beda v porušjenih krajih je strašna. Grška vlada bo apelirala na vse evropske organizacije Rdečega križa in na ves kulturni svet za pomoč, ker grozi lakota in posebno primanjkuje mleka. Radi neugodnega finančnega položaja ne zadostuje lastna grška sredstva, da bi poravnala škodo, ki se čeni do sedaj na 200 milijonov drahem. Do sedaj so našli 232 smrtnih žetev. V neki vasi na polotoku Kalkidika so na čuden način večraj rešili 5 letnega dečka, ki je bil 6 dni pokopan pod razvalinami.

Novi člani Sveta ZN

Zeneva, 3. okt. AA. Na mesto Poljske, Peruja in Jugoslavije, ki letos izstopijo iz Sveta DN, je skupščina DN izvolila Poljsko, Mehiko in Češko-slovaško. Portugalska in Turčija sta dobili po tri glavoce, dva pa Avstrija.

Irak - član ZN

Zeneva, 3. okt. AA. Skupščina DN je danes soglasno sprejela vstop Iraka v Društvo narodov. Zato je delegacija Iraka pod predsedništvom Nuri-paše svečano vkorakala v dvorano in zavzela mesto na odrejeni ki klopi. Predsednik Politis je vstop Iraka v DN pozdravil s toplimi besedami in izjavil, da pomeni ta dogodek velik datum v zeo-